



Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum res processerint a Deo per necessitatem naturæ, vel per arbitrium
volutatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

¶ 11. Præt. Omne quod est, vel est contingens, vel necessarium. Necessarium vero est aliquid tripliciter. scilicet per coactionem, ex suppositione, & absolute. non autem potest dici, quod in Deo sit aliquid possibile, vel contingens, hoc enim mutabilitati attestatur, ut per Philosophum patet in 11. Metaph. quia quod contingit esse: contingit non esse. Similiter non est ibi aliquid necessarium per coactionem, quia nihil ibi est violentum nec contra naturam, ut dicitur in 5. Metaph. Similiter nec necessarium ex suppositione, quia hoc necessarium causatur ex aliis quibus causis presuppositis: Deo autem nihil est causa. Relinquitur ergo, quod quicquid est in Deo sit necessarium absolute, & ita videtur, quod res ex necessitate in esse producat.

lib. 5. text. 66. d. tom. 3.

¶ 12. Præt. Secunda ad Tim. 1. dicitur. Deus fidelis permanet, & seipsum negare non potest. Sed cum ipse sit sua bonitas, seipsum negaret si suam bonitatem negaret. Negaret autem suam bonitatem si eam communicando non diffunderet, cum hoc sit proprium bonitatis. ergo Deus non potest non producere creaturam, suam bonitatem communicando. ergo ex necessitate producit: quia non possibile non esse, & necesse esse, conuertuntur: ut patet in 2. Perihermenias.

s. Perihermenias. ca. 2. parum ante finem. In monologio cap. 3.

¶ 13. Præt. Secundum August. patrem generare filium, est patrem dicere se suo verbo. Sed Anselm. dicit, quod eodem verbo pater dicit se, & creaturam. Cum ergo generatio filii a patre sit naturaliter, & non per imperium voluntatis, videtur quod et creaturam productio: nam apud Deum non differt dicere, & facere: cum scriptum sit. Dixit, & facta sunt.

Gen. 1.

¶ 14. Præt. Omnis uolens, de necessitate uult suum ultimum finem, sicut homo de necessitate uult esse beatus. Sed ultimus finis diuine uoluntatis est suae bonitatis communicatio: propter hoc enim producit creaturas: ut suam bonitatem communit. ergo Deus hoc de necessitate uult. ergo & ex necessitate producit.

¶ 15. Præt. Sicut Deus est per se bonus, ita est per se necessarius. Sed in Deo quia est per se bonus, nihil est nisi bonum. ergo & similiter in eo nihil est nisi necessarium, & ita ex necessitate producit res.

¶ 16. Præt. Voluntas Dei est determinata ad unum. scilicet ad bonum. Sed natura propter hoc ex necessitate operatur: quia est determinata ad unum. ergo & uoluntas diuina ex necessitate operatur creaturas.

In lib. de sy. modis à meo die illius.

¶ 17. Præt. Pater uirtute naturae suae est principium filii, & spiritus sancti, ut Hila. dicit. Sed eadem natura, quae est in patre, & filio, est et in spiritu sancto. ergo eadem ratione ipse spiritus sanctus est principium naturaliter. Sed non est principium nisi creaturae: ergo creatura naturaliter procedit à Deo.

¶ 18. Præt. Effectus procedit à causa agente. ergo agens non comparatur ad effectum, nisi per hoc, quod comparatur ad actionem, uel operationem. Sed comparatio operationis, uel actionis diuinae ad ipsum est naturalis, cum actio Dei sit sua essentia. ergo similiter ad effectum comparatur naturaliter producendo ipsum.

¶ 19. Præt. A per se bono non fit aliquid nisi bonum, & bene. ergo, & à per se necessario, non fit aliquid nisi necessarium, & necessario: sed Deus est huiusmodi. ergo omnia procedunt ab ipso ex necessitate.

¶ 20. Præt. Cum id, quod est per se, sit prius eo, quod est per aliud, oportet primum agens agere per suam essentiam. Sed sua essentia, & sua natura idem est:

ergo agit per naturam suam, & ita naturaliter creaturæ ab eo procedunt.

SED CONTRA est, quod Hila. dicit in lib. de Synodis, omnibus creaturis substantiam Dei uoluntas attulit. Et ibidem, tales sunt creaturæ quales Deus eas esse uoluit. ergo Deus producit creaturas per uoluntatem, non per naturae necessitatem.

¶ 2. Præt. August. in 12. Confess. ad Deum loquens ait, Duo fecisti Domine, Vnum prope te, scilicet Angelum, & aliud prope nihil, scilicet materiam. neutrum tamen est de natura tua, quia neutrum est, quod tu es: sed filius pro tanto naturaliter à patre procedit, quia eandem habet naturam, quam patet, ut Aug. dicit. ergo creatura non procedit à Deo naturaliter.

RESPON. Dicendum, quod absque omni dubio tenendum est, quod Deus ex libero arbitrio suae uoluntatis creaturas in esse produxit nulla naturali necessitate. Quod potest esse manifestum ad praesens quatuor rationibus. Quarum prima est, quod oportet dicere uniuersum aliquem finem habere: alias omnia in uniuerso casu acciderent, nisi forte diceret, quod prima creaturæ non sunt propter finem, sed ex naturali necessitate, posteriores uero creaturæ sunt propter finem: sicut & Democritus ponebat celestia corpora esse a casu facta, inferiora uero à causis determinatis. Quod improbat in secundo Phyl. per hoc, quod ea, quae sunt nobiliora, non possunt esse minus ordinata, quam indigniora: necesse est igitur dicere, quod in productione creaturarum à Deo sit aliquis finis inuentus. Inuenitur autem agere propter finem, & uoluntas, & natura, sed aliter, & aliter. natura enim cum non cognoscat nec finem, nec rationem finis, nec habitudinem eius quod est ad finem in finem, non potest sibi praestituere finem, nec se in finem mouere aut ordinare, uel dirigere: quod quidem competit agenti per uoluntatem, cuius est intelligere, & finem, & omnia praedicta. unde agens per uoluntatem sic agit propter finem, quod praestituit sibi finem, & seipsum quodammodo in finem mouet, suas actiones in ipsum ordinando. Natura uero redit in finem, sicut mota, & directa ab alio intelligente, & uolente. Sicut patet in sagitta, quae tendit in lignum determinatum propter directionem sagittantis, & per hunc modum a Philosophis dicitur, quod opus naturae est opus intelligentie. semper autem, quod est per aliud, est posterius eo quod est per se. unum oportet, quod primum ordinans in finem hoc faciat per uoluntatem, & ita Deus per uoluntatem creaturas in esse produxit, non per naturam. Nec est instantia de filio, quod naturaliter procedit à patre, cuius generatio creationem praecedit: quia filius non procedit, ut ad finem ordinatus, sed ut oium finis. Secunda uero ratio est, quia natura est determinata ad unum: cum autem omne agens sibi simile producat, oportet quod natura ad illam similitudinem tendat producendam, quae est determinata in uno. Cum autem equalitas ab unitate causetur, inequalitas uero ex multitudine, quae uario modo se habet, ratione cuius non est aliquid alteri equale nisi uno modo, inequale uero est multos gradus: natura semper facit sibi equale, nisi sit propter defectum uirtutis actiuae, uel receptiuae, siue passiuæ. Defectus autem passiuæ potentiae Deo non praedicitur, cum ipse materiam non requirat: nec iterum uirtus sua est deficiens, sed infinita, unde hoc solum ab eo procedit naturaliter, quod est sibi equale. scilicet filius. Creatura uero, quae est inequalis non naturaliter, sed per uoluntatem procedit: sunt enim multi gradus inequalitatis. Nec potest dici, quod diuina

uina uirtus ad unum determinetur tñ, cum sit finita, unde cum diuina uirtus se extendat ad diuersos gradus inæqualitatis in creaturis cõstituedos, q̄ in hoc gradu determinato creaturã cõstituit, ex arbitrio uoluntatis fuit, nõ ex naturali necessitate.

Tertia rō est, quia cum omne agens agat sibi simile aliquo modo, oportet q̄ effectus in sua causa aequaliter pexistat. Omne aut̄ quod est in aliquo, est in eo per modum eius, in quo est: unde cū ipse Deus sit intellectus, creaturã in ipso intelligibiliter præexistunt. Propter quod d̄r Ioan. i. Quod factum est, in ipso uita erat. Quod aut̄ est in intellectu, non producit nisi mediante uoluntate: uoluntas. n. est executrix intellectus, & intelligibile uoluntate mouet: & ita oportet q̄ res creatã, à Deo processerint per uoluntatem. Quarta rō est, quia s̄m Philof. in 9. Metaph. duplex est actio: quãdam quã cõsistit in ipso agente, & est perfectio & actus agentis, ut intelligere, uelle, & huiusmodi: quãdam uero quã egreditur ab agente in patiens extrinsecum, & est perfectio & actus patientis: sicut calefacere, mouere, & huiusmodi. Actio aut̄ Dei non potest intelligi ad modũ huiusmodi secundã actionis, eo q̄ cum actio sua sit eius essentia, non egreditur extra ipsum: unde oportet q̄ intelligatur ad modum primã actionis, quã nõ est nisi in intelligente, & uolente: uel etiam sentiente, quod etiam in Deum non cadit, quia actio sensus, licet non tendat in aliquid extrinsecum, est tñ ab actione extrinseci. Per hoc igitur Deus agit quicquid extra se agit, q̄ intelligit & uult. Nec hoc generationi filij præiudicat, quã est naturalis, quia huiusmodi generatio non intelligitur terminari ad aliquid, quod sit extra diuinam essentiam. Necessariũ est igitur dicere oẽm creaturã a Deo processisse per uoluntatẽ, & non per necessitatẽ naturã.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̄ similitudo Dionysij est intelligenda quantum ad uniuersitatẽ diffusionis. Sol. n. in oĩa corpora radios effundit nõ discernendo unũ ab alio, & similiter diuina bonitas, non aut̄ intelligit q̄tũ ad priuationem uoluntatis. AD SECUNDVM dicẽdũ, q̄ expectatio diuinã nature est: q̄ uirtute naturã diuinã, ipsius naturã similitudo creaturis cõicitur: non tamen hæc cõmunicatio fit per necessitatẽ naturã, sed per uoluntatem. Et per hoc patet responsio ad tertium. AD QVARTVM dicẽdũ, q̄ natura non subiacet uoluntati in his quã sunt intima rei. Sed quantum ad ea quã sunt extra rem nihil prohibet naturam subijci uoluntati, unde & in motu locali in animalib. natura musculorum & neruorum subiacet appetitui imperanti. nisi nec est inconueniens si uirtute naturã diuinã, creaturã producantur in esse secundum arbitrium diuinã uoluntatis.

AD QVINTVM dicẽdũ, quod bonum est proprium obiectum uoluntatis. unde bonitas Dei in quantum est ab ipso uolita & amata, mediante uoluntate est creaturã causa.

AD SEXTVM dicẽdũ, quod licet uoluntas & natura prout in Deo sunt, sint secundum rem idẽ, differunt tamen ratione, secundum quod per ea diuersimode designatur respectus ad creaturam. Natura enim importat respectum ad aliquid vnũ determinate: non autem uoluntas.

AD SEPTIMVM dicẽdũ, q̄ nõ est ex imobilitate nature solũ q̄ aliquid ex necessitate producit, sed ex eius determinatione ad unũ, quã non cõpetit diuinã uoluntati, licet i ea sit imobilitas sũma.

AD OCTAVM dicẽdũ, quod licet operatio

A Dei naturaliter ei competat, cum sit eius natura uel essentia, effectus tamen creaturã operationẽ consequitur, quã per modum intelligendi consideratur, ut principium uoluntatis, sicut effectus calefactionis sequitur secundum modum caloris.

AD NONVM dicẽdũ, quod licet Deus sit infinitus, est tamen finis ad quem omnia ordinantur. Non enim est infinitus priuatiue, sicut finitũ est passio quantitatis, quã nata est h̄c finẽ. hoc. n. modo finis neque infinitus neq; finitus est. Dicitur autem infinitus negatiue, quia nullo modo finit.

B AD DECIMVM dicẽdũ, q̄ licet Deus operet̄ in quantum est bonus, & bonitas ei necessario insit, non tamen sequitur q̄ de necessitate operetur. Bonitas enim mediante uoluntate operatur, in quantum est eius obiectum uel finis. uoluntas autẽ non necessario se habet ad ea quã sunt ad finem: licet respectu ultimi finis necessitatẽ habeat.

AD XI. Dicẽdũ, quod quantum ad id quod in ipso Deo est, non potest attendi aliqua possibilitas: sed sola necessitas naturalis & absoluta. Respectu uero creaturã potest ibi considerari possibilitas, non s̄m potentia passiuã, sed secundum potentiam actiuã, quã non limitatur ad unum.

AD XII. Dicẽdũ, quod si Deus hoc modo suã bonitatẽ negaret quod aliquid contra suã bonitatẽ faceret, uel in quo suã bonitas non exprimeretur, sequeretur per impossibile, q̄ negaret se ipsum. Non autem hoc sequeretur, si etiam nulli bonitatẽ suã communicaret. Suã enim bonitati nihil deperiret si comunicata non esset.

AD XIII. Dicẽdũ, quod licet ipsum uerbũ Dei naturaliter à patre oriatur, non tamen oportet q̄ creaturã naturaliter procedant à Deo. Hoc aut̄ modo pater uerbo suo creaturas dicit: sicut in ipso patre sunt, in quo quidem sunt non ut per necessitatẽ producendã, sed per uoluntatem.

AD XIV. Dicẽdũ, quod comunicatio bonitatis, non est ultimus finis, sed ipsã diuinã bonitas, ex cuius amore est quod Deus eam communicare uult: Non enim agit propter suã bonitatẽ quasi appetens quod non habet, sed quasi uolens communicare quod habet, quia agit eã non ex appetitu finis, sed ex amore finis.

AD XV. Dicẽdũ, quod sicut in Deo nihil est nisi bonum: ita in eo nihil est nisi necessarium. Non tamen oportet quod quicquid est ab eo, procedat per necessitatẽ.

AD XVI. Dicẽdũ, quod uoluntas Dei, sicut dictum est, naturaliter fertur in suã bonitatẽ, unde non potest uelle nisi id quod est ei conueniens, scilicet bonum: non tamen determinatur ad hoc uel illud bonum. Et ideo non oportet quod bona quã sunt, ab eo procedant per necessitatẽ.

AD XVII. Dicẽdũ, quod licet eadem natura sit patris, & filij, & spiritus sancti non tamen eundẽ modum existendi habet in tribus. & dico modũ existendi secundum relationem. In patre enim est ut non accepta ab alio. In filio uero est ut a patre accepta, unde non oportet quod quicquid conuenit patri uirtute naturã suã, conueniat filio, uel spiritus sancto.

AD XVIII. Dicẽdũ, quod effectus sequitur ab actione secundum modum principij agendi, unde cum per modum intelligendi actionis diuinã principium, prout respicit creaturam, consideretur diuinã uoluntas, quã ad creaturam nõ habet necessariã habitudinẽ, non oportet quod creatura

Tex. 16.

D. 49.

In corp. art.

creatura procedat a Deo per necessitatem naturæ, licet ipsa actio sit Dei essentia uel natura.

Ad XIX. Dicendum, quod creatura assimilatur Deo, quantum ad generales conditiones, non autem quantum ad modum participandi. Alio enim modo esse, est in Deo & in creatura, & similiter bonitas. unde licet à primo bono sint omnia bona, & a primo ente sint omnia entia, non tamen à summo bono sunt omnia bonum, nec ab ente necessario sunt omnia per necessitatem.

Ad XX. Dicendum, quod voluntas Dei est eius essentia, unde hoc quod agit per uoluntatem, non remouet quin per essentiam suam agat. Non enim est uoluntas Dei, aliqua intentio addita diuina essentia, sed ipsa essentia.

ARTICULVS XVI.

Utrum ab uno primo possit procedere multitudo.

Extodecimo queritur. Utrum ab uno primo possit procedere multitudo. Et vsq non. Sicut enim Deus est per se bonum, & per consequens summum bonum, ita est per se & summe istum: sed ab eo in quantum est bonum, non potest procedere nisi bonum. ergo nec ab eo procedere potest nisi unum.

3. p. 4. 47. ar. 1. & 2. c. 6. c. 39. v. q. ne ad 45. & 3. c. 97.

Ar. præced.

Lib. 10. c. 9. no. 3.

Lib. 1. c. 6. 3. to. 2.

¶ 2 Præ. Sicut bonum conuertitur cū ente, ita & unum. Sed in his, quæ sunt entia, oportet attendi assimilationem creaturæ ad Deum, ut supra dictum est, ergo sicut in bonitate, ita & in unitate oportet Deo creaturæ assimilari, ut scilicet sit una ab uno.

¶ 3 Præ. Sicut bonum & malū opponuntur priuatiue si cōter accipiantur, licet sint cōtraria prout sunt habituum dīa, ita unum & multa opponuntur priuatiue, ut patet in 1. 0. Metaph. Sed malitiam nullo modo dicimus a Deo procedere, sed ex defectu causarum secundarum eam incidere. ergo nec debet poni, q̄ multitudinis Deus sit causa.

¶ 4 Præ. Oportet proportionaliter accipere causas, & causata, quia uidelicet singularia sunt causa singularium, & uniuersalia uniuersalium, ut patet per Phil. 2. Physic. Sed Deus est causa maxime uniuersalis, ergo suus proprius effectus est effectus maxime uniuersalis, scilicet. Sed ex hoc quod res habent esse non est multitudo, cum multitudinis sit causa diuersitas uel differentia. In esse uero omnia conueniunt. ergo multitudo non est à Deo, sed ex causis secundis: ex quibus causantur particulares rerum conditiones s̄m quas etiam differunt.

¶ 5 Præ. Vniuersaliusque effectus est aliquam propriam causam accipere. Sed impossibile est unum esse proprium multorum, ergo impossibile est, q̄ unum sit causa multitudinis. Sed dices, q̄ hoc tenet in causis naturalib. non in causis uoluntarijs.

¶ 6 Sed contra. artifex est causa artificij per uoluntatem. procedit autem artificiatum ab artifice secundum propriam formam illius artificij, quæ est in artifice. ergo etiam in uoluntarijs effectus quilibet requirit propriam causam.

¶ 7 Præ. Oportet esse conformitatem inter causam, & effectum. Sed Deus est omnino unus & simplex. ergo in creatura quæ est eius effectus, nec multitudo nec compositio debet inueniri.

¶ 8 Præ. Diuersorum gentium non potest esse idē effectus immediate, sed sicut causa appropriatur effectui, ita effectus causæ, ergo nec eiuſdem causæ possunt esse plures immediate effectus, & sic idem quod prius.

¶ 9 Præ. In Deo est eadem potentia generandi, spirandi, & creandi: sed potentia generandi non est nisi ad unum, similiter nec potentia spirandi, quia in trinitate non potest esse nisi unus filius, & unus Spiritus sanctus. ergo & potentia creandi terminatur tantum ad unum. Sed dices, quod uniuersitas creaturarum est quodammodo unum secundum ordinem.

¶ 10 Sed contra. Effectum oportet assimilari causæ: sed unitas Dei non est unitas ordinis, quia in Deo non est prius nec posterius: nec superius & inferius. ergo non sufficit unitas ordinis ad hoc, quod ab uno Deo plura possint educi.

¶ 11 Præ. Vnius simplicis non est nisi una actio. Sed ab una actione non est nisi unus effectus. ergo ab uno simplici, nō potest procedere nisi unus effectus.

¶ 12 Præ. Creatura procedit à Deo, non solum sicut effectus a causa efficiente: sed etiam sicut exemplatum ab exemplari. Sed unius exemplati est vñ exemplar proprium, ergo a Deo non potest procedere, nisi una creatura.

¶ 13 Præ. Deus est causa rerum per intellectum. Agens autem per intellectum agit per formam sui intellectus. Cum igitur in diuino intellectu nō sit nisi una forma, uideatur q̄ ab eo non possit procedere, nisi una creatura. Sed dices, quod licet forma diuini intellectus sit vna secundum rem, quæ est eius essentia, tamen attenditur ibi quædam pluralitas secundum diuersos respectus ad creaturas diuersas, & sic est ibi pluralitas rationis.

¶ 14 Præ. Sed contra: aut isti respectus plures sunt in intellectu diuino, aut sunt solū in rōne nostra. Si primo modo, ergo sequitur q̄ in intellectu diuino erit pluralitas: & non summa simplicitas. Si secundo modo, sequitur q̄ Deus non producat creaturas diuersas nisi mediante rōne nostra: ex quo oportet q̄ diuersas creaturas producat per diuersos respectus ad creaturas, qui non sunt nisi in ratione nostra, & sic habetur propositum, q̄ quod a Deo immediate non procedat multitudo.

¶ 15 Præ. Deus per apprehensionem intellectus sui res in esse producit. Sed in eo nō est nisi una apprehensio, quia suus intellectus est eius essentia, quæ est una. ergo non producit nisi unam creaturam.

¶ 16 Præ. Illud quod non habet esse nisi in rōne, non est creatum a Deo, quia huiusmodi uidentur esse quædā uana, ut chimera & huiusmodi. Sed similitudo non est nisi in rōne. significatur enim per abstractionem a multis, quod in rerum natura nō inuenitur. ergo Deus non est causa multitudinis.

¶ 17 Præ. Secundum Platonem, optimi est optima adducere. Sed optimum non potest esse nisi unum. Cum igitur Deus sit optimus, ab eo nō potest produci nisi unum.

¶ 18 Præ. Vnusquisque agens per finem, facit effectum suum propinquiores fini quantum potest. Sed Deus producendo creaturam ordinat eam in finem, ergo facit eam propinquissimam fini quantum potest. Sed hoc non potest nisi in uno modo fieri, ergo Deus non producit nisi unam creaturam.

¶ 19 Præ. Iniustum est q̄ aliquis inæqualia aliquibus tribuat, nisi aliqua inæqualitate circa eos procedente uel meritum uel quarumcumque conditionum diuersarum. Sed operationem diuinā nō pcedit aliqua diuersitas: aliās ipse non esset prima cā oīum. ergo in prima rerum creatione non dedit creaturis inæqualia dona. Sed diuersitas creaturarum & multitudo attenditur secundū hoc, q̄ plus